

Vaste Kamercommissie Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Mevrouw W.J.H. Lodders, voorzitter
Postbus 20350
2500 EJ DEN HAAG

Onderwerp
Input voor Algemeen Overleg
Maatschappelijke opvang 13 juni 2018

Datum
11 juni 2018
Ons kenmerk
2018/0096/AvD/LvdH/R

Geachte voorzitter,

Op 13 juni vindt het Algemeen Overleg Maatschappelijke Opvang plaats. Op de agenda staan verschillende rapportages en brieven van het kabinet die enerzijds de problemen binnen de maatschappelijke opvang signaleren en anderzijds (deel) oplossingen formuleren.

Het College constateert met waardering dat de problematiek van dak- en thuisloosheid aandacht krijgt op centraal en lokaal niveau. Naast de documenten die op de agenda staan zijn inmiddels diverse strategieën en actieplannen uitgebracht, zoals de Meerjarenagenda Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen, de Nationale Woonagenda en de Brede Schuldenaanpak. Ook hebben de Gemeentelijke Rekenkamers van de G4 hun rapportages over dakloosheid gepubliceerd, met een gezamenlijke brief aan de gemeenteraden over hun bevindingen en voorstellen voor oplossingen van de problemen. Al deze informatie laat zien hoe urgent het probleem is, maar ook dat er veel goede voorstellen zijn voor een aanpak die kan leiden tot het terugdringen van het aantal dak- en thuisloze mensen.

Het College heeft ook een bijdrage geleverd aan het Algemeen Overleg over de Staat van de Volkshuisvesting. Die vindt u bij deze brief.

Wat wil het College?

Het College pleit voor een beleid dat uitgaat van een mensenrechtenbenadering. Een mensenrechtenbenadering als uitgangspunt van beleid draagt bij aan een integraal en samenhangend beleid waarbij de menselijke waardigheid en het verwezenlijken van de rechten van mensen, met name de mensen in kwetsbare situaties, centraal staan. Een dergelijke benadering geeft duidelijkheid over rechten van mensen en plichten van de overheid. Ook kan het mensenrechtelijke

kader richting geven aan de beleidsstrategieën en de prioriteiten die daarin worden gesteld.

De mensenrechtenbenadering is gebaseerd op de volgende vier beginselen:

- Menselijke waardigheid;
- Non-discriminatie;
- Participatie en empowerment;
- Rechtsbescherming en toegang tot recht.

1. *Menselijke waardigheid: verwezenlijking van mensenrechten als uitgangspunt*

Het respecteren, beschermen en verwezenlijken van mensenrechten draagt eraan bij dat mensen een menswaardig leven kunnen leiden. Dak- en thuisloze mensen ervaren belemmeringen om in waardigheid te kunnen leven.

Dak- en thuisloosheid is een ernstige inbreuk op het recht op huisvesting. Dak- en thuisloze mensen hebben geen plek waar ze veilig, vreedzaam en waardig kunnen leven. Dat geldt ook voor mensen die door onveilige en ontoereikende huisvesting een verhoogd risico lopen op dak- en thuisloosheid. Dak- en thuisloosheid is vaak mede het gevolg van problemen met het realiseren van rechten. Bovendien heeft dak- en thuisloosheid altijd grote gevolgen voor het realiseren van rechten. Zo heeft dak- en thuisloosheid bijvoorbeeld zeer negatieve gevolgen voor de gezondheid (recht op gezondheid), toegang tot een opleiding (recht op onderwijs) en toegang tot werk (recht op arbeid). Meerdere beleidsterreinen zijn dus relevant voor het tegengaan van dak- en thuisloosheid en voor de bescherming van de rechten van mensen die daarmee worden geconfronteerd.

De Meerjarenagenda Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen zet een goede stap door huisvesting en zorg, beide fundamentele mensenrechten, centraal te stellen. Het College constateert echter dat de uitstroom uit de maatschappelijke opvang stukt, omdat er te weinig betaalbare en beschikbare woningen zijn. Doordat de uitstroom stukt ontstaan ook grote problemen bij de instroom. Het is dan ook zeer teleurstellend dat het aantal concrete afspraken met gemeenten op het gebied van huisvesting voor deze kwetsbare groep zeer laag is. Hoewel de Nationale Woonagenda en de Meerjarenagenda Maatschappelijke Opvang en Beschermd wonen naar elkaar verwijzen is de vraag in hoeverre ze op elkaar zijn afgestemd voor wat betreft de inspanningen om voldoende beschikbare en betaalbare woningen te realiseren voor deze groep.

Ook ziet het College dat er beleid is dat oorzaken van dak- en thuisloosheid zou kunnen aanpakken en zou kunnen voorkomen. Denk aan beleid op het gebied van schulden, onderwijs, arbeid en zorg. Goede afstemming zou bijdragen aan de effectiviteit en efficiëntie van inspanningen om dak- en thuisloosheid tegen te gaan.

Tenslotte ziet het College ook maatregelen die juist bijdragen aan (een langere periode van) dak- en thuisloosheid in plaats van deze te bestrijden. Zie bijvoorbeeld handhaving bij bewoning op vakantieparken, indien dat de enige plek is waar mensen onderdak hebben, dan verhoogt handhaving het risico van dak- en thuisloosheid voor mensen in zeer kwetsbare situaties. Schrijnend is dat gemeenten door hun uitleg van het zelfredzaamheidscriterium mensen beschouwen als ‘zelfredzame daklozen’. Dit draagt bij aan groeiende dak- en thuisloosheid. In plaats van hulp die zij urgent nodig hebben worden ze gedwongen in een situatie van (dreigende) dak- en thuisloosheid waarin ze nauwelijks ruimte hebben om problemen op te lossen.

Suggesties voor vragen aan de staatssecretaris:

- 1. Is de Staatssecretaris bereid met zijn collega's een volledig overzicht te bieden van (voorgenomen) beleid en hoe dit concreet en in samenhang een oplossing biedt voor de problemen van groepen in de maatschappelijke opvang, dakloze mensen en groepen die uitgesloten zijn van behoorlijke huisvesting en een verhoogd risico op dak- en thuisloosheid lopen?*
- 2. Is de Staatssecretaris bereid, met Minister van Binnenlandse Zaken, gemeenten aan te spreken op het teleurstellende aantal prestatieafspraken voor beschikbare en betaalbare woningen voor kwetsbare groepen? En is de Staatssecretaris, samen met Minister van Binnenlandse Zaken, bereid hier concrete doelstellingen voor te formuleren?*
Is de Staatssecretaris bereid de toepassing van het zelfredzaamheidscriterium voor mensen die aankloppen bij de maatschappelijke opvang te herzien?

2. Non-discriminatie: aandacht voor kwetsbare groepen

Het aantal mensen dat beroep moet doen op de maatschappelijke opvang en het aantal dakloze mensen en mensen die uitgesloten zijn van behoorlijke huisvesting neemt toe. Ook wordt de groep steeds heterogener. Het gaat onder meer om (deels overlappende) groepen jongeren, ouderen, mensen met een migrantenachtergrond, arbeidsmigranten, vrouwen (met kinderen), gezinnen, gescheiden mannen en mensen met een beperking. Deze mensen hebben dezelfde rechten als een ieder, maar er zijn voor iedere groep mechanismen die ervoor zorgen dat ze die niet in dezelfde mate kunnen realiseren en terecht komen in een situatie van dak- en thuisloosheid.

Op dit moment wordt in beleid onvoldoende rekening gehouden met de specifieke omstandigheden en achtergronden van de verschillende groepen. Daardoor bestaat de indruk dat er onvoldoende inzicht is in de problemen van de verschillende groepen. Dit betekent ook dat er onvoldoende inzicht is in de maatregelen die nodig zijn om ongelijkheden en structurele uitsluitingsmechanismen weg te nemen.

Een belangrijke voorwaarde in de uitvoering van beleid is dat de mens centraal staat. Dit uitgangspunt lijkt te worden bevestigd in nieuw beleid. Een logische consequentie zou moeten zijn dat gemeenten maatwerk leveren. Het College constateert echter dat gemeenten hier, met name voor mensen in de meest kwetsbare situaties, te weinig concrete invulling aan geven. Dit is met name pijnlijk duidelijk geworden in de rapportages van de Gemeentelijke Rekenkamers van de G4.

Suggesties voor vragen aan de staatssecretaris:

- 1. In hoeverre is in (toekomstig) beleid rekening gehouden met de pluriformiteit van de groep dak- en thuislozen en in hoeverre draagt het (toekomstig) beleid bij aan het wegnemen van uitsluitingsgronden die leiden tot een verblijf in de maatschappelijke opvang en/of dakloosheid? In hoeverre is hierover uitwisseling met andere departementen?*
- 2. Welke concrete maatregelen leiden ertoe dat de mens centraal staat, maatwerk kan worden geleverd en hiervoor de nodige ruimte is?*

Participatie en empowerment van kwetsbare groepen

Participatie van de mensen om wie het gaat is een belangrijk mensenrechtelijk uitgangspunt. Het College ziet in wetgeving, de uitvoering daarvan en in het voorgenomen beleid (in de Meerjarenagenda) veel goede voornemens om participatie te verbeteren. Zo garandeert de Wmo een recht op cliëntondersteuning, betrekken beleidsmakers vaker ervaringsdeskundigen en is het nieuwe beleid tot stand gekomen met diverse stakeholders, waaronder belangenverenigingen. Er zijn weliswaar belangrijke stappen gezet, maar effectieve participatie van de mensen die het aangaat zou structureel en verplicht onderdeel moeten zijn van het tot stand komen, uitvoeren en monitoren van beleid. Daarbij zouden de beleidsmakers rekening moeten houden met de verschillen binnen de groep dak- en thuisloze mensen.

Ook moeten gemeenten de participatie van dak- en thuisloze mensen in individuele beslissingen die hen aangaan garanderen. Effectieve en onafhankelijke cliëntondersteuning is hierin cruciaal. Mede voor deze groep bijzonder kwetsbare mensen is deze onafhankelijke cliëntondersteuning geen vanzelfsprekendheid.

Suggesties voor vragen aan de staatssecretaris:

- 1. Is de Staatssecretaris bereid om gemeenten aan te spreken op de noodzaak van participatie van verschillende groepen dak- en thuisloze mensen, in beleid dat hen betreft? Welke concrete maatregelen zal de Staatssecretaris hiervoor treffen? Worden ook concrete maatregelen getroffen om kwetsbare groepen in staat te stellen te versterken zodat zij kunnen participeren?*
- 2. Is de Staatssecretaris bereid gemeenten te wijzen en aan te spreken op de noodzaak van het informeren en opleiden van professionals om participatie van deze groepen in maatregelen te her- en erkennen?*

- 3. In welke mate is de Staatssecretaris bereid zich hard te maken voor het realiseren van effectieve onafhankelijke cliëntondersteuning voor dak- en thuisloze mensen?*

4. Rechtsbescherming en toegang tot recht

Effectieve rechtsbescherming en toegang tot recht is voor dak- en thuisloze mensen geen vanzelfsprekendheid. Dit betekent dat er voor deze groep mensen, die een verhoogd risico lopen aantasting van hun rechten, belemmeringen zijn om hun recht te kunnen halen.

Een belangrijk probleem is gebrekkige kennis over rechten en plichten bij zowel dak- en thuisloze mensen zelf, als bij de professionals die met hen in contact komen. Een van de problemen die het College signaleert, mede als gevolg van gebrekkige kennis, is bijvoorbeeld dat er geen beschikking wordt afgegeven indien iemand de toegang tot de maatschappelijke opvang wordt geweigerd. Daardoor is bezwaar onmogelijk.

Informatie over rechten en plichten en mogelijkheden om recht te halen zijn fundamentele elementen van rechtsbescherming. Het College sluit zich nadrukkelijk aan bij de herhaalde oproepen van de Nationale ombudsman om het recht op informatie voor alle groepen, met name de meest kwetsbare groepen, te garanderen.

Suggesties voor vragen aan de staatssecretaris

- 1. In welke mate is zicht op de belemmeringen voor het toegang tot recht voor deze groep mensen? Welke maatregelen worden getroffen in het beleid van de Staatssecretaris om deze belemmeringen weg te nemen?*
- 2. Welke concrete maatregelen worden getroffen door de Staatssecretaris om het recht op informatie voor dak- en thuisloze mensen te verwezenlijken?*
- 3. Is de Staatssecretaris bereid om gemeenten aan te spreken over de noodzaak van maatregelen om kennis over rechten en plichten voor zowel dak- en thuisloze mensen, alsook de professionals die met hen in contact komen, te versterken?*

Wij gaan graag met u in gesprek over bovenstaande bevindingen en het recht op huisvesting. Mocht u nog vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met Jan de Vries, senior beleidsadviseur (j.de.vries@mensenrechten.nl).

Met vriendelijke groet,

mr. Adriana C.J. van Dooijeweert
Voorzitter

